

Barne, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Samlivs- og likestillingsavdelingen
Att: Arni Hole
Postboks 8036 Dep
0030 OSLO

Folkerettsseksjonen

Deres ref.
12/6734

Dato
9. desember 2012

HØRINGSUTTALELSE – FORSLAG TIL LOVENDRINGER FOR Å GI BARN BEDRE BESKYTTELSE MOT VOLD OG OVERGREP

1. Innledning

Det vises til høringsbrev fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet datert 12.10.2012 vedrørende forslag til lovendringer for å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep. Røde Kors avgir med dette høringsinnspill i saken.

Røde Kors er Norges største frivillige humanitære organisasjon med 133 000 medlemmer organisert i 19 distrikter, og med totalt 402 lokalforeninger og 40.000 frivillige. Det overordnede målet med Røde Kors' arbeid er å hindre og lindre nød og lidelse. Å skape trygge oppvekstvilkår for barn og unge er en prioritert oppgave for i Røde Kors' virksomhet.

2. Generelt om barns rettsstilling og hensynet til barnets beste

Røde Kors erfarer fra sitt arbeid på oppvekstfeltet at det er behov for et regelverk som på en bedre måte ivaretar barnets beste i saker med volds- og overgrepssproblematikk. Røde Kors vil derfor understreke at det er positivt at regjeringen iverksetter tiltak for å styrke barns beskyttelse og rettsstilling i slike saker. I høringsnotatet har departementet fremhevet barns rett til beskyttelse mot vold og overgrep, og i utstrakt grad vektlagt forhold som står sentralt i FNs Barnekonvensjon. Røde Kors er opptatt av at barnet blir respektert som et selvstendig individ, og blir sikret og ivaretatt på denne bakgrunn i tråd med konvensjonens forutsetninger. Røde Kors skulle derfor ønske at Barnekonvensjonens bestemmelser i enda større utstrekning aktivt blir benyttet som rettskilde og fremhevet i departementets argumentasjon.

De foreslåtte lovendringer synes å være i tråd med senere tids dreining mot en sterkere vektlegging av barnets rettigheter og interesser, også der disse er i strid med foreldrenes interesser. Det er sentralt at lovteksten er tydelig på at barnets beste ikke nødvendigvis samsvarer med foreldrenes interesser. Departementets lovforslag er med på å understreke at barnets beste til enhver tid er det overordnede prinsipp i saker som berører barn, og at samvær med foreldrene ikke skal gjennomføres der dette ikke vurderes å være til barnets beste. Dette er presiseringer Røde Kors imøteser.

Røde Kors

Post: P.B. 1 Grønland, 0133 OSLO
Besøk: Hausmannsgt. 7
Fakturering: Norges Røde Kors, Postboks 2967, 7438 Trondheim

Bank: 8200 01 76318
Post: 0809 50 90444
Org.nr: NO 864 139 442

Tlf: 05003
Faks: 22054040
Web: <http://www.redcross.no>
E-post: post@redcross.no

3. Kommentarer til høringsnotatet

3.1 Barnets rett til å bli hørt

I høringsnotatet kapittel 5 foreslås enkelte endringer i Barneloven hva angår barnets rett til å bli hørt og uttale seg i saker som angår barnet. Røde Kors erfarer gjennom vår kontakt med barn at barn har et behov for å bli sett og lyttet til, og at de aller fleste barn har klare synspunkter om sin egen situasjon. I følge barneloven § 31 annet ledd er det ingen nedre aldersgrense for høring av barn, men fra syv år har barn en ubetinget rett til å bli hørt «før det vert teke avgjerd om personlege tilhøve for barnet». Røde Kors støtter forslaget om å presisere i Barneloven § 31 annet ledd at barnet har rett til å si sin mening i saker om samvær og om foreldreansvaret.

Undersøkelser foretatt i Norge¹ viser at barn under 7 år i liten grad høres i saker om barnefordeling og samvær. Dette kan tyde på at 7 års -regelen i praksis oppfattes som en grense nedad, og dermed medfører at barn under denne alder ikke blir hørt, og heller ikke i tilstrekkelig grad blir undergitt en selvstendig vurdering av om de skal høres. Departementet ønsker i sitt forslag å beholde syv års- grensen, men presisere at også yngre barn skal høres. Det uttales at "[d]ette antas å imøtekomme FN's barnekomité sin anbefaling"².

Røde Kors vil understreke at også barn under 7 år har en uomtvistelig rett til å bli hørt etter Barnekonvensjonen dersom de er i stand til å danne seg egne synspunkter. Etter FN's Barnekonvensjon art 12 er statene pålagt å garantere alle "barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter" en rett til å uttrykke seg. Barnekomiteen har i sin generelle kommentar³ fremhevet at statene må operere med en presumisjon for at barnet er i stand til å danne seg egne synspunkter, og dermed at det som utgangspunkt skal ha en rett til å uttale seg. Det understrekes at konvensjonens art 12 ikke oppstiller aldersgrenser. Barnekomiteen har videre frarådet statene fra å innføre aldersgrenser som kan vanskeliggjøre barns rett til å uttale seg. I norsk rett er det lagt til grunn at regler hvor det settes aldersgrenser ikke er i strid med konvensjonen, så fremt disse reglene suppleres av skjønsmessige regler som sikrer at også barn under den gitte alder gis anledning til å uttale seg i tråd med sin modenhet.

Barnekomiteen understreker også i sin General Comment at det ikke bare er synspunkter som uttrykkes verbalt som skal tas i betraktning. Der barn evner å kommunisere egne synspunkter gjennom eksempelvis lek, tegninger etc., skal disse hensyntas.

Røde Kors er ikke enig med departementet i at en presisering som den foreslåtte er tilstrekkelig. Det fremgår tydelig av Barnekomiteens General Comment nr. 12 at komiteens klare anbefaling er at det *ikke* brukes aldersgrenser i regler som regulerer barns rett til å uttale seg. På denne bakgrunn mener Røde Kors at 7 års-grensen i dagens lovregel bør fjernes.

3.2 Forslag om bostedsforelders rett til å nekte samvær

I høringsnotatets kapittel 2 pekes det på utfordringer knyttet til situasjoner hvor det er reell frykt for at barnet utsettes for vold eller seksuelle overgrep under samvær og det foreslås lovendring som presiserer bostedsforelder sin rett og plikt til å nekte samvær med samværsforelder på grunnlag av slik reell frykt.

Røde Kors utfører flere steder i Norge en «Samværstjeneste», som går ut på at frivillige tilbyr transport av barn mellom foreldre som har konflikter ved henting og bringing i sammenheng med samvær. Tjenesten er et tilbud til foreldre som ikke bor sammen og som i en overgangsperiode trenger hjelp til å få gjennomført samvær, og Røde Kors kan eventuelt være tilstede under samværet. Gjennom denne tjenesten har Røde Kors frivillige opplevd situasjoner hvor bostedsforelder ikke føler seg trygg på at barnets samvær med samværsforelder er til det beste for barnet, men at vedkommende ikke tør nekte den andre forelder samvær med barnet av frykt for at dette vil få negative konsekvenser i en forestående rettsprosess. I noen slike tilfeller har de frivillige blitt bedt om å være til stede under samværet. I andre situasjoner har barnets ønske om å slippe samvær med samværsforelder blitt imøtekommet, på

¹ Se Høringsnotatet punkt 5.3.2

² Se Høringsnotatet punkt 5.4.1

³ General Comment no. 12 (2009)

tross av at bostedsforelder i utgangspunktet ønsket å gjennomføre. Et eksempel på dette, handler om en gutt som til vanlig bodde med sin mor og som ikke ønsket samvær med sin far. Våre frivillige møtte mor og barn en gang før samværet skulle gjennomføres, og allerede da ble de fortalt at gutten ikke sov om nettene fordi han gruet seg sånn til samvær med faren, og han klarte ikke å spise. Mor var imidlertid innstilt på å forsøke, fordi hun var redd for at det skulle være negativt for den forestående rettsak dersom samvær ikke ble gjennomført. Gutten var enig i at han skulle prøve. Når dagen for planlagt samvær kom, var gutten nærmest hysterisk, la seg ned på gulvet og sparket og slo. De frivillige valgte å ikke gjennomføre besøket da de ikke fant det mulig å gjennomføre et samvær som barnet tydelig ikke ønsket.

På grunn av de særlig alvorlige konsekvensene vold og overgrep har for barn, og på grunn av at barn er særlig sårbare, mener Røde Kors at en bør kunne aksjonere på bakgrunn av en reell mistanke om overgrep/vold. Røde Kors imøteser de tiltakene departementet foreslår som kan bidra til å identifisere potensielle overgrep- og voldssituasjoner, samt sette en stopper for dem, tidligst mulig. Røde Kors støtter forslaget om en presisering av bostedsforelders rett og plikt til å nekte samvær, høringsnotatet kapittel 2, og forslaget om en plikt for retten til å treffe midlertidig avgjørelse etter begjæring fra en av partene der det foreligger risiko for vold eller overgrep, notatets punkt 2.8. Skal retten til å nekte samvær være reell er det videre viktig at slik begrunnet nektelse ikke i en forestående rettsak om for eksempel hvor barnet skal bo rammer bostedsforelder negativt. Røde Kors støtter derfor departementets forslag til lovendring som er ment å presisere dette.

Både bostedsforelder og samværsforelder har ansvar for å beskytte barnet sitt mot vold og overgrep. Samværsforelders ansvar i så henseende foreslås derimot ikke nærmere regulert av departementet, uten at dette begrunnes nærmere. Gjennom våre aktiviteter rettet mot barn har Røde Kors erfart at unge som bor hos den ene av sine foreldre ofte unnlater å melde fra om at omsorgssituasjonen er dårlig. På tross av et ønske om å bo mer med den andre forelder tør barn ofte ikke spørre om dette av frykt for å såre bostedsforelder eller av frykt for at trusler om vold og/eller overgrep skal bli verre. Slik Røde Kors ser det, finnes det få vektige argumenter for at ikke også samværsforelders ansvar for å gripe inn i slike situasjoner tydeliggjøres. Røde Kors foreslår derfor at samværsforelders ansvar for sitt eget barns beste der det er mistanke om vold eller overgrep, også kommer til uttrykk i loven.

3.3 Meldeplikt for dommere

Det foreslås i Høringsnotatet kapittel 6 en lovendring i domstolsloven som presiserer at dommere har rett og plikt til å melde fra til barnevernstjenesten dersom de får informasjon som gir grunn til å tro at et barn blir utsatt for vold eller overgrep. Røde Kors er enig med fremstillingen i høringsnotatet om at hensynet til å ivareta barnets beste må gå foran hensynet til å bevare tillitsforholdet mellom dommere og de relevante aktører i rettsprosessen.. Røde Kors støtter derfor den foreslåtte lovendring. For å sikre at opplysningsplikten har den tiltenkte virkning i praksis er det avgjørende at dommere blir gjort godt kjent med lovendringens innhold.

3.4 Oppnevning av representant

Departementet påpeker i høringsnotatet punkt 7.4 at det i en rettsprosess med høyt konfliktnivå mellom foreldrene, at det er en risiko for at barnets interesser og behov blir oversett og at det ofte fremstår som usikkert hvem som skal ivareta barnets interesser. På bakgrunn av allerede fremhevede momenter som barns sårbarhet og manglende evne til å fremme egne interesser, støtter Røde Kors en lovendring som tydeliggjør at det kan oppnevnes en representant for ivaretagelse av barnets interesser i saker som omhandler vold eller overgrep.

Røde Kors mener imidlertid at en burde gå enda lenger for å sikre at barnets behov blir ivaretatt. Regelen er i dag en kan-regel, og overlater mye til rettens skjønn. Røde Kors mener at hovedregelen i saker med volds- eller overgrepssproblematikk bør være at det oppnevnes representant som nevnt. Det vises til barns begrensede evne til å fremme sin egen sak, faren for manipulasjon av barnet, barnets lojalitet til foreldrene og de alvorlige konsekvensene feilaktige avgjørelser vil innebære.

3.5 Øvrige forslag til endringer

Røde Kors har ingen særskilte merknader til de øvrige foreslåtte lovendringer.

Med vennlig hilsen

Mads Harlem
Leder av Politikk og folkerettsseksjonen

Ida Mørstein
Juridisk rådgiver